

Det Kongelige Justis- og Politidepartement
Lovavdelingen
Postboks 4005 Dep
0030 Oslo

Oslo, 11. september 2006

Deres referanse: 200603987 ES GGK/AME

Deres dato: 16.05.2006

Høring – NOU 2006: 10 Fornærmede i straffeprosessen – nytt perspektiv og nye rettigheter

Det vises til Justis- og politidepartementets høringsbrev med nevnte ref. med vedlegg (Fornærmedeutvalgets utredning) sendt høringsinstanser med høringsfrist 15. september 2006.

Videre vises til departementets seminar om Fornærmedeutvalgets utredning 22. mai 2006.

Innledningsvis ønsker landsforeningen å fremheve at Fornærmedeutvalgets utredning synes å være et godt stykke arbeid med innstillinger og forslag til tiltak som gir en positiv styrking av fornærmedes og etterlattes straffeprosessuelle stilling. Imidlertid mener vi at utredningen på visse områder og av forskjellige årsaker er noe mangelfull, noe vi ønsker å påpeke ved de påfølgende merknader.

Generelt

Vi tillater oss å starte med rapportens avslutning, der det fremkommer litteraturliste og liste over offentlige utredninger som Fornærmedeutvalget har benyttet i sitt arbeid med utredningen. Vi mener å kunne lese av utredningen, noe som også bekreftes av nevnte lister, at utvalget ikke har hatt tilgang til rapporten *Voldsofrenes erfaringer med offentlige etater i Norge*.

Rapporten er utarbeidet av Landsforeningen for voldsofre, bestilt av justisminister Kari Gjesteby og overlevert justisminister Grete Faremo 3. desember 1992.

Rapporten er utarbeidet for offentlighet, men er mot landsforeningens vilje blitt unntatt offentlighet. Vi mener at utvalget burde hatt tilgang til rapporten, noe som høyst sannsynlig ville vært et nyttig tilskudd til utvalgets arbeid. Videre beklager landsforeningen at rapporten har vært skjult i departementet i 12 år.

Som en kuriositet kan nevnes at departementet ikke har gitt landsforeningen tilbakemelding på rapportens innhold, slik som forespeilet ved overlevering. Imidlertid har den etterfølgende politiske dialog om temaet medført at Stortinget har pålagt departementet å gjennomgå praktisering av Voldsoffererstatningsloven for å se om loven, i sin nåværende form, fungerer etter intensjonen.

Slik gjennomføring er beklageligvis ikke utført, noe vi mener er et hinder for tilstrekkelig og forsvarlig behandling av høring om utkast til lov om endringer i Voldsoffererstatningsloven, samt utarbeidelse av utredningen NOU 2006:10.

Kapittel 1 – Utvalgets oppnevning, sammensetning, mandat og arbeidsmåte

1.2. Mandat

Utvalget skal vurdere om *pårørende* til straffesaker bør få de samme eller noen av de prosessuelle rettighetene som utvalget foreslår for fornærmede selv. Utvalget bes drøfte om rettighetene skal gjelde for pårørende *generelt*, eller *for enkelte* grupper av pårørende.

Videre skal utvalget påse at lovforslaget ligger innenfor rammen av Norges folkerettslige forpliktelser.

Landsforeningens merknader

Mandatet er etter vår mening mangelfullt og gir opphav til mistolkning. Utredningen må ses i sammenheng med nær beslektede offentlige dokumenter som: Høring – Rapport fra arbeidsgruppe som har vurdert praktiske, ikke rettslige aspekter ved fornærmede og pårørendes møte med aktørene i straffesakskjeden, (Høringsfrist 30.10.2005) og Høring – Utkast til lov om endringer i Voldsoffererstatningsloven mm. (Høringsfrist 20.05.2005).

Vi mener det er lite samhörighet mellom dokumentene, noe som gir et særdeles dårlig grunnlag for endringer i lovverket som berører temaet.

Videre mener vi at alle nevnte dokumenter ikke benytter internasjonalt bestemte definisjoner, noe som forkludrer både lovgivning og praktisering av loven.

1.3. Enkelte bemerkninger til mandatet, Begrepsbruk - pårørende, etterlatte og ofre

Utvalget forstår mandatet slik, og mener at det først og fremst sikter til pårørende i tilfeller der fornærmede selv er død (jf pkt 8.7.2). Utvalget bruker derfor begrepet etterlatte fremfor pårørende. Slik utvalget bruker begrepet etterlatte, forutsetter det også at fornærmede er død som følge av straffbar handling. Der utvalget bruker uttrykket ofre for straffbare handlinger, omfatter dette også etterlatte så fremt ikke annet fremgår av sammenhengen.

Landsforeningens merknader

Hva utvalget mener om definisjoner om fornærmede og dens pårørende er ikke i tråd med internasjonale definisjoner. Det er uklart om dette skyldes mangelfullt mandat, utvalgets ønske om å begrense begrepsbruken eller manglende innsikt i internasjonale resolusjoner.

På departementets seminar ble det opplyst at utvalget har valgt å foreta en begrensning i roller og begrepsbruk, og benytter derfor den tradisjonelle definisjonen i straffeprosessen – fornærmede og etterlatte.

I Forskrift om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling (1981, endret 1985 og 1993) benyttes betegnelsen *skadelidte*.

Tilsvarende benyttes betegnelsen *skadelidte* i Voldsoffererstatningsloven (2001, hvor forskrift endres til lov) der også betegnelsen *etterlatte* for personskade voldt ved straffbar handling er tatt i bruk, samt at ektefelle, samboer, barn og foreldre kan ytes oppreisning ved dødsfall.

I departementets Høringsnotat til lov om endringer i voldsoffererstatningsloven (2005, med høringsfrist 20. mai 05) benyttes betegnelsen *skadelidte* og *den som har lidd personskade* som følge av vold ... etc., samt *etterlatte* iflg §7. Her vises også til Skadeerstatningsloven, som ikke åpner for oppreisningserstatning til søsken.

Utvalget benytter begrepet *fornærmede* i straffesaker.

Landsforeningen har erfart at personer som har blitt utsatt for grov vold har mistet retten til erstatning grunnet begrepsforvirring i straffeprosessen, hvor det var fremmet krav om erstatning.

Internasjonal definisjon av begrepet offer

FN's prinsipperklæring om grunnleggende prinsipper om rettferdighet for ofre for kriminalitet og maktmisbruk definerer hvem som er å betrakte som *offer*.

Offer betyr personer som, enkeltvis eller sammen, har lidt skade, herunder fysisk eller psykisk skade, følelsesmessig lidelser, økonomisk tap eller betydelig svekkelse av sine grunnleggende rettigheter ved handlinger eller unnlatelser som representerer brudd på straffelover som gjelder i medlemslandene, herunder lover som forbyr kriminelt maktmisbruk.

En person kan anses som offer i henhold til denne prinsipperklæring uansett om gjerningsmannen er identifisert, pågrepet, tiltalt eller dømt, og uten hensyn til familieforbindelse mellom gjerningsmann og offer. Betegnelsen *offer* innbefatter også, der det passer, det direkte offerets nærmeste familiemedlemmer eller personer forsørget av ham eller henne og personer som har lidt skade ved å gripe inn for å hjelpe nødstedte ofre, for å hindre viktisering eller for å forhindre lovbrudd.

Definisjonen er innført i FN erklæringen A/RES/40/34 som ble vedtatt av FN's 96 plenums møte/generalforsamling 29. november 1985. Erklæringen ble utvidet i 1990 og ratifisert av norske myndigheter uten reservasjoner 22. juni 1992.

Landsforeningens merknader

Prinsipielt sett mener vi at norske myndigheter ikke innbyr til tiltro ved å vise stor vilje til å ratifisere internasjonale deklarasjoner, konvensjoner og erklæringer for deretter å avvise disse på nasjonalt plan. Ved å utelate FNs offerbegrep fra norsk lovverk opprettholdes en forvirring i begrepsbruk som opprettholder mulighet for tolkning, noe offer, bistandsadvokat og rettsapparatet for øvrig lider av.

Etter vår mening vises dette tydelig i rapportens kapittel 10, der utvalget opplyser at det etter deres oppfatning først og fremst er nær følelsesmessig, rettslig eller økonomisk tilknytning til avdøde som tilsier prosessuelle rettigheter for etterlatte. Utvalget mener at rettighetene bør begrenses til en forholdsvis snever krets av etterlatte, og til dem som presumptivt stod den avdøde nær.

Videre foreslår utvalget at rettigheter gis til fornærmedes ektefelle/samboer/registrert partner, myndige barn og foreldre, og at dette fastsettes i en definisjon av etterlatte i straffeloven, og foreslår i den anledning å bruke uttrykket *etterlatte i prioritert rekkefølge* for å klargjøre dette. Landsforeningen mener at fornærmede og etterlatte i denne sammenheng er å betrakte som offer, at det er viktig å fastsette slike definisjoner i lovverket, og at dette gjøres i overensstemmelse med definisjoner i internasjonale deklarasjoner, konvensjoner og erklæringer som Norge har sluttet seg til.

Stortingets anmodningsvedtak nr. 101 (2002-2003)

Landsforeningen mener at utredningen er mangelfull vedrørende vilkår og forutsetninger for flere av utvalgets anbefalinger. Vi mener, som nevnt i ovenstående merknad, at disse mangler i stor grad fremstår som resultat av mangelfulle definisjoner av roller i lovverket. Vi forstår det slik, som utvalgets leder opplyste på departementets seminar, at dette har ligget utenfor utvalgets mandat å vurdere. Landsforeningen ser det åpenbart nødvendig at departementet må vurdere utvalgets anbefalinger i relasjon til revisjon av Voldsoffererstatningsloven. Imidlertid mener landsforeningen at evaluering av Voldsoffererstatningsloven blant annet må bygges på kunnskap om praktisering av gjeldende lov. I anmodningsvedtak nr. 101 (2002-2003) ba Stortinget Regjeringen om å "foreta en gjennomgang av Voldsoffererstatningsloven og praktiseringen av den for å dokumentere hvorvidt loven fungerer etter Stortingets intensjon". I den anledning tillater landsforeningen å beklage at slik gjennomgang ikke er gjennomført og at ønsket dokumentasjon av forholdene ikke forefinnes. Dette medfører etter vår mening at både departementet og Fornærmedeutvalget ikke har tilegnet seg tilstrekkelige kunnskaper om problemstillingene.

Landsforeningens anbefaling

Det opprettes et hurtigarbeidende utvalg som gjennomfører Regjeringens pålegg med resulterende dokumentasjon som sammen med høringsdokumenter og utredninger kan gi grunnlag for revisjon av lovverket.

Kontaktperson i anmeldelsesfasen

Utvalget foreslår en ny bestemmelse i påtaleinstruksen om oppnevning av kontaktperson for fornærmede i saker om alvorlige integritetskrenkninger. Det foreslås å utvide politiet og påtalemyndighetens plikt til informasjon og kontakt med fornærmede. Det opplyses at Kvinnevoldsutvalget har foreslått at det opprettes en fast kontaktperson i politiet som skal informere om rettigheter og formidle kontakt med andre offentlige hjelpeinstanser.

Vi ser det slik at Fornærmedeutvalget foreslår informasjonsplikt fra politiet, men at dette ikke innebærer at politiet pålegges plikt til å oppnevne en fast kontaktperson.

Landsforeningen mener at informasjonsplikten er viktig og at en fast kontaktperson kan gi den fornærmede en viktig trygghet. Det må imidlertid da bemerkes at slik kontaktperson ikke nødvendigvis må være knyttet til politiet. Noen ofre har dårlig relasjon til politiet, noe som

tilsier at andre personer innen offentlig forvaltning eller en bistandsadvokat bør kunne tildeles denne rollen.

Styrking av bistandsadvokatordningen

Landsforeningen mener at gjeldende lov (Straffeprosessloven) er mangelfull vedrørende forutsetninger og krav for at fornærmede skal få tildelt bistandsadvokat. Utvalget foreslår å utvide retten til bistandsadvokat for flere typer overtredelser. Utvalget henviser til Straffeprosessloven og har ikke innlatt seg på å vurdere hvordan og hvem som foretar beslutning om voldshandlingens alvorlighetsgrad og konsekvens av denne mot forutsetninger og krav for å få tildelt bistandsadvokat. Slik vi forstår det har dette ligget utenfor utvalgets mandat å vurdere.

Landsforeningens merknader

Landsforeningen er bekymret for at grupper av personer som har vært utsatt for vold ikke får den hjelp de rettmessig har krav på grunnet manglende kvalifikasjoner hos den person som foretar vurdering av integritetskrenkelse og skadeomfangets alvorlighetsgrad. Vi stiller oss spørsmålet om hvem som foretar vurdering av hvor alvorlig integritetskrenkelsen er, eller graden av denne, samt beslutning om vedkommende skal få tildelt bistandsadvokat dersom saken anmeldes. I den anledning vil vi påpeke at det kun er den som er påført krenkelse som kan vite hvor alvorlig dette er. En advokats vurdering kort tid etter en krenkelse, eller en dommers skjønn ved senere rettergang kan ikke aksepteres som faglig tilfredsstillende, da slik vurdering krever en kompetanse vi mener nevnte rolleinnhavere ikke innehar.

Prinsipielt sett mener landsforeningen at alle som har vært utsatt for voldelig handling skal ha rett til bistandsadvokat. Gjeldende rett må utvides til å dekke flere offergrupper, og det må fremkomme i lovteksten at dersom en advokat i den foreslåtte pool av bistandsadvokater, som fornærmede skal veiledes til å kontakte, tilråder anmeldelse, er fornærmede sikret å få dekket utgifter til bistandsadvokat.

Vurdering av helseskader

På seminaret opplyste Fornærmedeutvalget at helseskader skal kunne utredes i eller av retten. Spørsmål om det betyr at voldsofre skal få rett til helsehjelp som f.eks psykologihjelp ble besvart benektende. Landsforeningen er da av den mening at rettssystemet har et problem, noe utvalget bekreftet, men som er en problemstilling utvalget ikke er satt til å løse.

Landsforeningens merknader

Landsforeningens merknader til dette dekkes av overstående merknader.

Fremmsetting av erstatningskrav

Utvalget foreslår (punkt 12.6.2, Forberedelse til hovedforhandling) at fornærmede samtidig med underretningen om at det er tatt ut tiltale, gis frist for å fremme endelig erstatningskrav.

Landsforeningens merknader

En rekke skader av fysisk eller psykisk art fremstår eller synliggjøres ikke før etter en uforutsigbar tid etter overgrepet. Landsforeningen mener det klart må fremkomme i lovverket at erstatningskrav kan fremmes på et senere tidspunkt. Erstatningskrav må også kunne fremmes av andre skadelidte enn den direkte fornærmede, underforstått av personer som kan defineres som ofre for den straffbare handling eller overgrepet.

Fornærmedes tilstedeværelse under hovedforhandling

Utvalget vurderer problemstillingen med at tiltalte er til stede mens tiltalte avgir forklaring, samt at særlig sårbare fornærmede kan avhøres via videooverføring under hovedforhandling. Sistnevnte tiltak begrunnes med at fornærmede bør kunne spares for belastningene ved å måtte møte til hovedforhandling og å forklare seg i nærvær av tiltalte (og mulig publikum).

Landsforeningens merknader

Personer utsatt for vold er ofte utsatt og redd for gjentakelse eller hevn fra tiltalte og eller tiltaltes venner/familie. Det kan derfor være av stor betydning at fornærmede ikke fremstår synlig for tiltalte eller deler av de tilstedeværende i rettslokalet eller i tilstøtende arealer hvor fornærmede må ferdes i forbindelse med hovedforhandlingen.

Landsforeningen mener at det ved avhør via videooverføring må tilrettelegges slik at bilde av fornærmede ikke gjøres synlig for andre enn rettens medlemmer.

Alternativer til strafferettsapparatet, megling og lignende

Utvalget nevner i rapporten at megling i konfliktrådet under visse forutsetninger er et alternativ til strafferettsapparatet, uten at det fremmes konkrete forslag i denne sammenheng.

Landsforeningens merknader

Til tross for at utvalget ikke foreslår konkrete forslag i relasjon til konfliktrådet ønsker Landsforeningen å fremme en merknad om konfliktrådets funksjon.

Landsforeningen har merket seg konfliktrådets målsetting at megling skal være et supplement til straffen, og at den også kan gi strafferabatt. Vi ser med bekymring på justisministerens tidligere uttalelse om å i større grad benytte konfliktrådet til megling under slike forutsetninger. Landsforeningen er skeptisk til megling etter grov voldsutøvelse, da dette synes å ha som hensikt å avkriminalisere grov vold og minimalisere straff for voldsutøvere.

Margit Lømo
daglig leder

Knut Erik Bjerkeseth